

Pintér Tamás – Szerecz Miklós

„NEM TUDOM MEGSZÁMÍTANI, HOGY MENNYI VESZEDELMESESBEN HARCBA VETTEM RÉSZT...”

Részletek Kovács György I. világháborús naplójából

Mesék az I. világháborúról – forrásközleményünknek ezt a címet is adhattuk volna. Kovács György írásai ugyanis egymásba fonódó, mesészerű történetekként elevenítik meg – ahogy akkor nevezték – a „Nagy Háború” eseményeit. Azonban csak a stílus Hány János-i, a leírt tartalom maga a háború drámai és naturalis valósága, ahogy Kovács és sok millió társa azt átélte.

Kovács György 1875-ben a Somogy megyei Kastélyosdombon született. Árva gyermekként nevelkedett, miután a szüleit korán elvesztette. A háború előtt már megházasodott, egyetlen leánygyermek, Emília 1908-ban született. A világháborút a magyar királyi pécsi 19., majd a budapesti 30. honvéd gyalogezred katonájaként szolgálta végig.

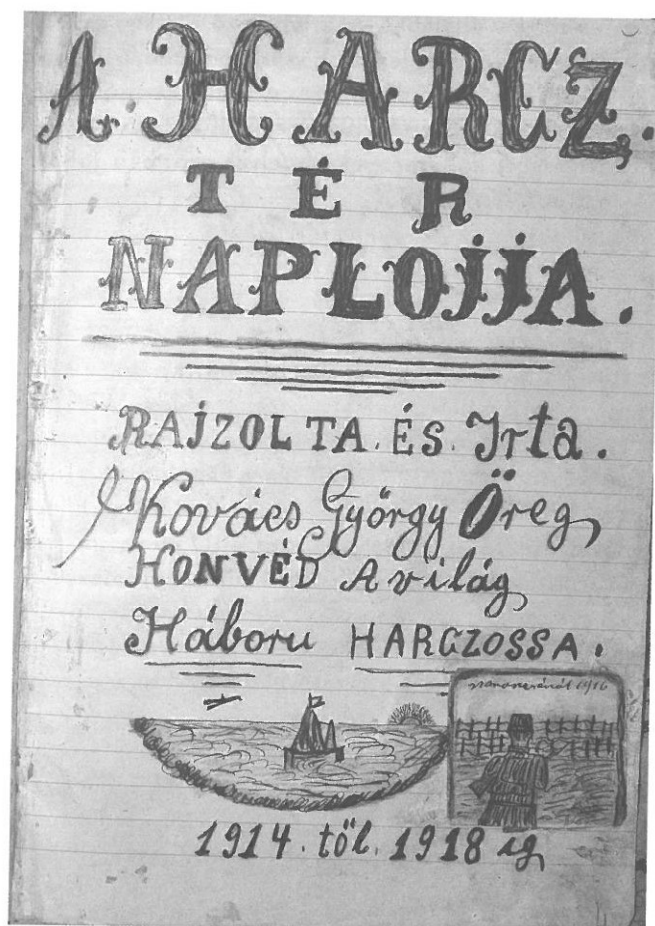
Az „öreg honvéd, a világháború harcosa”, ahogy a naplóíró saját magát nevezte, a háborús élményeiből merített történetekből „harctér napló” elnevezéssel írásművet állított össze. Ebből a naplóból közlünk részleteket.¹ A nagy népi mesemondókat idéző stílusú naplóíró mellett a szöveg története is mesébe illő.

Kovács György naplójának létezéséről dédunokája, jelen sorok társszerzője, Szerecz Miklós kisgyermekkorától fogva hallott. Tudta, hogy létezik egy bizonyos „háborús napló”, amelyben dédnagyapja az I. világháborúról írt. A szöveget azonban soha sem látta, mivel az már az 1930-as években elkerült a családtól: egy bizonyos Hámori tanár úr kérte el a dédnagyapától, hogy a szigetvári helytörténeti kiállításon elhelyezze. 1944. december elején azonban a hősi időket látott nagyközséget is elérte a II. világháború vihára. A Szigetvárra benyomuló szovjet katonák a helytörténeti kiállítás anyagát is szétszórták, egy részét elhamvasztották. A nagymama elbeszélése szerint ez történhetett a dédapa háborús naplójával is. Nyoma veszett, ezek után senki nem is kereste. Ahogy azonban a sors akaratából a dédapának túl kellett élnie a Nagy Háború megpróbáltatásait (lásd alább a *Szerencse* című naplórészletet), az írásának is a későbbi idők viharait: a napló az orosz dúlás ellenére megmaradt, s a későbbiek során a lehető legjobb helyre, a Somogy Megyei Levéltárba került. Véletlenek sorozatán keresztül itt talált rá a dédunoka.² A családtól történt elkerülését követően több mint ötven évvel, 1998. március 16-án

¹ A saját kezű képes illusztrációkkal gazdagon ellátott írásművet teljes terjedelmében is közlésre érdemes munkának tartjuk. Az elkövetkezőkben a napló közreadását tervezzük a Nagy Háború Kutatásért Közhatalmi Alapítvány által üzemeltetett Nagy Háború Blogon (nagyhaboru.blog.hu), valamint lehetőséget kívánunk teremteni a nyomtatásban történő kiadására is.

² A *História* folyóirat 1997/4. száma Hordalékok rovatában *A harctér*, 1915 címmel Dr. Szili Ferenc, a Somogy Megyei Levéltár igazgatója közzé tett egy oldal terjedelemben egy I. világháborús naplórészletet. Ennek a bevezetésében közölte, hogy Kaposváron bukkant rá Kovács György naplójára. Szerecz Miklós olvasta ezt a részletet, amelyben a napló szerzője önmagáról is beszél. A név és a származási hely, valamint

foghatta kézbe a felmenői által sokszor emlegetett, becses családi emlékek számító kötetet.³

A napló címlapja

a naplóban közölt helyszíni egyértelművé tette számára, hogy ez csak az a bizonyos régen elkallódott háborús napló lehet. Ezt megerősítette a számára az is, hogy édesapja – a napló szerzőjének unokája – személyesen ismerte nagyapját (aki 1949-ben halt meg), és visszaidézte, hogy beszédére jellemző volt az, amit a napló soraiban is olvasott. Felvette a kapcsolatot a Somogy Megyei Levéltár igazgatójával, aki készségesen rendelkezésére bocsátotta a naplót. Az írásmű, amint később kiderült, a Szigetvári Zrínyi Miklós Múzeum iratanyagával együtt az intézmény 1961-es megszűnését követően, illetékességből került a levéltárba.

³ A napló, mivel azt az írója egy „közgyűjteménynek” ajánlotta fel, továbbra is a levéltárban maradt, bárki számára hozzáférhető. Szerecz Miklós a Nagy Háború Kutatásáért Közhasznú Alapítvány támogatásával megkapta a napló teljes digitalizált anyagát és Kovács György egyenesági leszármazottjaként a mű felhasználási jogát. A napló jelenlegi jelzete: Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltára XV.26. Szigetvári Zrínyi Miklós Múzeum gyűjteménye, Kovács György harctéri naplója (1914–1918). A naplóból nyomtatásban eddig mindössze az említett História-beli egyoldali részlet jelent meg. Elektronikusan Szerecz Miklós közölt belőle részleteket az által létrehozott Facebook-oldalon.

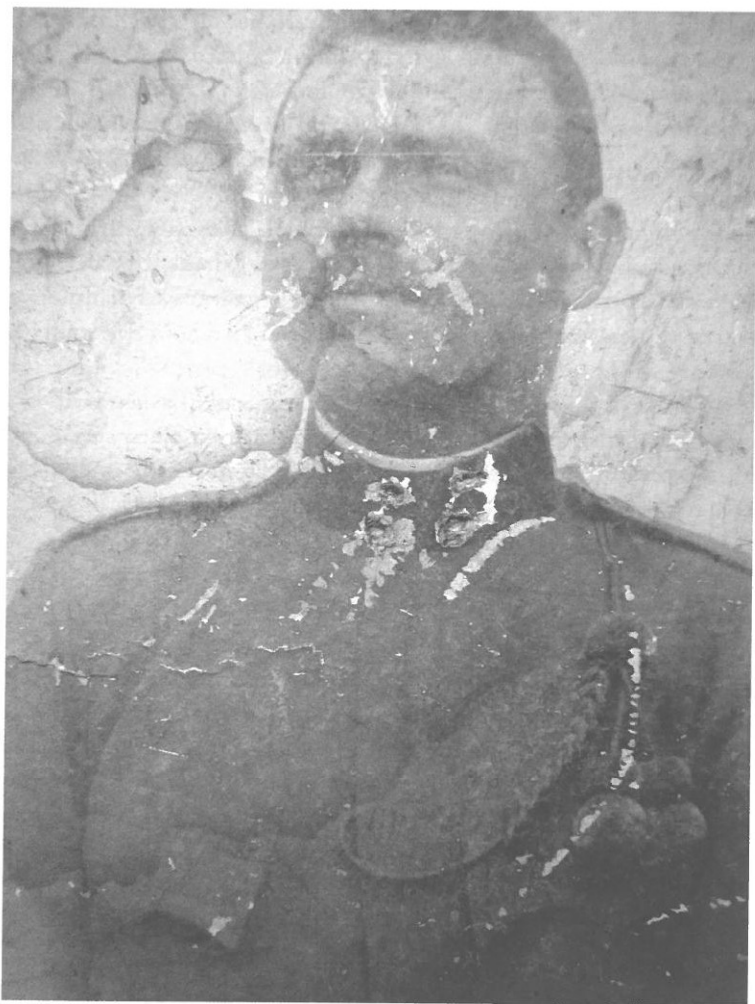
Az első pillanatban látható volt, hogy rendhagyó naplóról van szó. Rendhagyó abban az értelemben, hogy nem kronologikus rendben beszéli el az eseményeket, hanem eléggé csapongva, egyik évről és egyik frontról a másikra ugorva mesél el egy-egy történetet, amelyek vagy vele estek meg – általában ez a jellemző –, vagy más bajtársától hallotta, és érdemesnek találta, hogy feljegyezze. A szövegben tehát ilyen módon találhatók történetek (címmel ellátva), köztes írások (cím nélkül), ez utóbbiak valamely fontos, jellemző dologgal kapcsolatosak. Ezen kívül sok-sok illusztráció, és nem kevés versecske, amolyan fronton faragott költemények, amelyek azonban jól kifejezik a katonák hangulatát.

Kovács György a naplóba írt és rajzolt oldalakat összeválogatta noteszaiból, feljegyzéseiből, zsebkönyveiből, jegyzeteiből, amire nem egyszer hivatkozik is: „Noteszbul átírtam.” Ugyanez figyelhető meg a rajzok esetében is, ott is egymás mellé kerültek 1914-ből és 1918-ból származó ábrák. A napló egy bőrkötésű vaskos „füzet”, amely számtalan beragasztott lapot tartalmaz. Mindebből levonható az a következtetés, hogy Kovács a munkát már hazakerülése után szerkesztette meg. Valószínűleg sokkal több jegyzettel rendelkezett, de ezeket a harcok közben elvesztette vagy tudatosan szelektálta. A válogatást megerősíti néhány, a családi legendáriumban megőrződött történet is. Leánya, Szerecz Miklós nagymamája gyakran mesélte, hogy az édesapja kezét fogott IV. Károly királlyal. Ez vélhetően az orosz fronton 1917 szeptemberében, vagy az olasz fronton 1918-ban történhetett, amikor az uralkodó a harcmezőre látogatott. Azt is ő mesélte el, hogy egyetlen súlyos sebesülést szerzett az édesapja: az olasz fronton egy lövés érte, a golyó a zubbonya bal felső zsebében tartott szelencébe ütközött, és ez tompította a találat erejét, valamint el is terelte a lövedéket, így elkerülte a halálos lövést, amely a szívét érte volna. A szelence a Szűzanya képét őrizte, ezért amikor Kovács György hazatért, az életmentő képet egy festővel megfestette és szobája falára tette. Ezeket az eseményeket viszont meg sem említi a naplóban. Ám ez nem furcsa, főként, ha figyelembe vesszük, hogy nem beszél a kitüntetéseinek körülményeiről sem – két kivételtől eltekintve –, valamint arról sem, hogy miképpen mentette meg az életét egy kis kápolna fenn a Doberdón,⁴ noha erről még egy rajzot is készített. Sőt egy bajtársát is elvitte oda, amikor az oroszról az olasz frontra vezényelték a hadosztályát. Ezekről a dolgokról csak sejtéseink lehetnek. Az elbeszélések és a versek nagy része – már amelyikről a dátumozás alapján megállapítható – 1917–1918-ban lettek lejegyezve, és jórészt ezen időszakból származó történeteket is tartalmaznak. Ez érdekes momentum, hiszen az író maga utal rá, hogy már a háború kitörésének első napjaiban bevonult. Az is látható viszont, hogy a rajzok egy része már 1914–1915-ben papírra került. Egyértelművé tehetjük tehát, hogy az író a naplót csak később, amikor 1917-től kezdte tudatosan egybeszerkeszteni, és csak a háború befejezése után, már otthon fejezte be.

⁴ A Doberdó-fennsík visszatérő, meghatározó harctér Kovács György életében és a naplójában is. Az egykori olasz fronton az Adriai-tenger északi medencéjében, a Karszt-fennsík nyugati nyúlványát képező, ma Olaszországhoz tartozó területről és az itt folyt harcokról bővebben lásd PINTER Tamás: *A „Doberdó” fogalma*, http://nagyhaboru.blog.hu/2010/09/29/a_doberdo_fogalma.

A napló oldalait az író nem számozta meg.⁵ Az egész munka kézírással készült, a círádás betűk nem nehezítik az olvasást, sokkal inkább a maitól nagyon eltérő, s már akkor is hibás helyesírással írt szavak és az, hogy az írója semmiféle központosítást, írásjelet nem alkalmazott.

A szövegek közreadásakor arra törekedtünk, hogy könnyen olvasható legyen, ezért a helyesírást javítottuk, a szöveget központosítottuk, de a szavakon, a mondatokon, azok sorrendjén semmit sem változtattunk.

A naplóíró Kovács György egyetlen fenn maradt katonaképe

⁵ A levéltárban jelenleg az írásmű mellékeltekkel együttes teljes terjedelme 195 pagina. Kemény külső borítás fedi, amelyre belülről egy iktatási szám van felírva: 58.259.1. Ezt vélhetően a szigetvári helytörténeti gyűjteményben írták fel rá, alatta kézzel írva olvasható: Kovács György ajándéka.

A közreadásra kerülő szövegek válogatásakor törekedtünk arra, hogy a naplóra leginkább jellemző és egyúttal a háborús viszonyokat is szemléletesen bemutató részek kerüljenek kiválasztásra. Nehéz dolgunk volt, hiszen minden történet a háború egy-egy érdekes részletét írja le a korszak iránt érdeklődő olvasó számára. A válogatásból nem hagyhattuk ki a napló legelejét, amelyben megismerhetjük hősünket és az írások, rajzok készítésének a körülményeit a saját szavaival. Ez a rész a háború kitörésétől a hazatérésig terjedő időszak, vagyis a háború egészének az általános summázatát is adja. A sorokból egyértelművé válik az olvasó számára, hogy a felnőtt fejjel megszerzett írástudás a borzalmak túlélésének, a földi valóságból egy magasabb rendű létbe való emelkedésnek a lehetőségét is jelentette Kovács György számára.

A következő szemelvényben a harcéri szerencséről írt értekezését közöljük. Az írás három, a Doberdón és Galíciában játszódó kisebb történet, amelyekből kiderül, hogy Kovács körül kaszált a halál a háború idején, s mindeközben – az ő értelmezésében – végig megővta őt a Jóisten. A következő szemelvény egy móríci novellákat idéző drámaiságú, misztikus hangulatú írás az orosz fronton a fiait elvesztő egyik katonatársáról. Az utolsó részletünk a bukovinai orosz fronton játszódó izgalmas történet, amelyből megismerhetjük a naplóíró kis ezüst vitézségi érme megszerzésének körülményeit. A prózai szemelvényeket követően, az egész forrásközlemény lezárásaként egy verset közlünk Kovács György háborús költeményeiből.

Az írások mellett a napló szerzője által készített, azokhoz kapcsolódó képekből is válogattunk. A gazdag, naiv népi ábrázoló művészet kategóriájába sorolható képi anyag és maga az írásmű további, mélyebb elemzések tárgyát képezheti, amire jelen terjedelmi korlátok között nincs lehetőségünk.

Következzenek a mesészerű történetek és képek a vérzivatarból!

Kedves hazám, Magyarország, megvédett a magyar katona. Máramarosnál betörték az oroszok, de azt is visszaverte a magyar, én ott voltam a visszaverésnél, a mi feleségeinket nem tiporta ellenség, nem pörkölhette a falvainkat. Ennek az volt a jele, hogy a magyar katona megállta a helyét, és mégis csak azt vette észre a magyar katona, amikor ezer kilométerről jött haza a más hazájából, hogy elveszett Nagy-Magyarország.

De reméljük, hogy még jön az az idő, amikor elmondhatjuk, hogy visszajött Magyarország.

Kovács György, öreg honvéd
Melzeville,⁶ Olaszország. 1918. szept. 8-án⁷

⁶ A helységet eddig sajnos nem sikerült beazonosítanunk.

⁷ Itt nem egészen világos, hogy a Kovács György a bejegyzést mikor írta: a dátum ugyanis ellentétben áll „Nagy-Magyarország elveszésével”. Az Osztrák–Magyar Monarchia csak 1918 októberében omlott össze, a fegyverszünetre pedig 1918. november 4-én került sor. A dátum ellenére a sorok később íródhattak.

Előre! Előre, fiúk! Ez volt a jelszó a harcmezőn, és én már annyira beleéltem magamat, miután oly sokáig voltam a harctéren, hogy igazán mondom, amikor a forradalom után hazajöttem, szinte furcsa volt az itthoni élet, mert még éjjeli álmomban is mindig az ágyúdörgéseket és a rettenetes puskaropogásokat hallottam. Egyetlen sebem volt, amivel 1916-ban a Doberdóról eljöhettam, és azzal az egy sebbel töltöttem egy hónapot a kórházban, és még azt sem engedték tökéletesen begyógyulni, mert még fáj a sebem, amikor újra beosztottak a menetbe és elvittek újra a frontra.

Ezután a háború végéig kinn maradtam, a Jézus nevében voltak még azután is sebeim: kis seb, kisebb lövéseim, de olyan egy sem lett többé, hogy el tudtam volna jönni vele a kórházba. Bekötözték és azt mondták, hogy majd begyógyul a lövészárokban. Voltak a barátaim között, akik egy-egy jó sebbel eljöhettek haza, Magyarországra. Valamelyik városba, valami jobb kórházba egy évet is eltöltöttek, és azután jöttek ki a frontra, és engemet csak akkor is ott találtak a fronton.

Többek között egyszer egy tizedes barátomnak egy támadás alkalmával kinn lógott a bele. Ott feküdt egy kőszikla oldalában, nyögött, akárcsak egy haldokló. Nagyon sajnáltam, hiszen testi-lelki barátom volt. Volt nálam tű, egy pár fekete cérna: benyomkodtam a belet a testbe és fekete cérnával bevarrtam neki. Nemsokára előkerült valahonnan két szanitéc, akik feldobták a hordágyra és elvitték a segélyhelyre. Búcsút vettem tőle, hiszen gondoltam, ez már a segélyhelyre nem ér élve. Egy év telt eztán, a Kirlibabához⁸ jött hozzánk egy jó erős menetszázad, és kit találok köztük ismerőst? Az én tizedes barátomat, akinek bevarrtam a belét. Megcsókoltuk egymást, és azt kérdezte tőlem, hogy te azóta mindig itt vagy, amióta elváltunk egymástól? – Itt bizony komám – feleltem neki. Azután már sok embernek bekötöztem a sebét, és bevarrtam a belét.

Miután sokáig voltam a harctéren, mindig szerettem figyelemmel kísérni a harctéren történt dolgokat, mert hát hiszen kalandos volt a harctéri élet. Ezért aztán szerettem egyet-mást feljegyezni a noteszomba. Irkáltam, rajzolgattam. A szabadságos katonákkal hozattam irkákat, ceruzákat, tintát, tollat, és amikor kis pihenőnk volt, hason fekve előszedtem a papírjaimat és írtam, rajzoltam. Egész életemben szerettem az ilyenféle foglalkozást. Iskolába soha egy napig sem jártam, már felnőtt koromban tanultam meg írni-olvasni egy öreg pásztorembertől, mert árva gyermek voltam, és senki sem törődött velem, hogy iskolába járhattam volna.

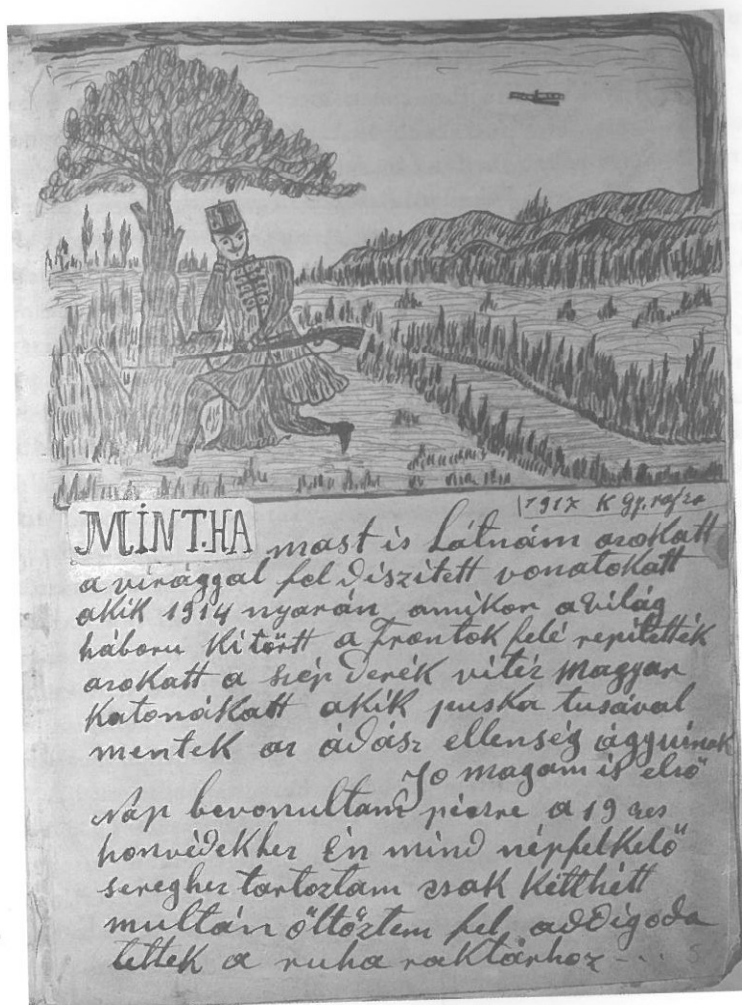
Születtem Kastélyosdombón, Somogy megyében 1875-ben. E könyv írója, nevem Kovács György, római katolikus.

A Harctér Naplója.

Rajzolta és írta Kovács György, öreg honvéd.

A világháború harcosa. 1914-től 1918-ig.

⁸ A Bukovinában magyarul Radnalajosfalvaként is ismert település az egykori orosz fronton súlyos harcok helyszíne volt. A település mai neve Cărlibaba (Románia). A területről és az itteni harcokról bővebben lásd http://nagyhaboru.blog.hu/2012/10/31/pecsi_19-es_honvedek_nyomaban_bukovinaban.

Mintha most is látnám...

Mintha most is látnám azokat a virággal feldíszített vonatokat, amelyek 1914 nyarán, amikor a világháború kitört, a frontok felé repítették azokat a szép derék vitéz magyar katonákat, akik a puskatusával mentek az ádáz ellenség ágyúinak.

Jómagam is első nap bevonultam Pécsre a 19-es honvédekhez. Én mint népfelkelő tartoztam a sereghöz, csak két héttel múltán öltöttem fel. Addig oda tettem a ruháimat

⁹ Kovács György a háború kitörésekor már 39 éves volt, vagyis túl volt a 35 éves aktív koron, így a védőtelezettségére vonatkozó jogszabályok szerint életkoránál fogva csak népfelkelői szolgálatra hívhatták be. A közös hadsereg és honvédség mellett a népfelkelés alkotta a Monarchia fegyveres erejének a harmadik vonalát, és csak az előző kettő támogatása volt a feladata. A hadihelyzet kedvezőtlen alakulása miatt a népfelkelő korúakat is beosztották a honvéd ezredbe, ahogy Kovács Györggyel is történt, illetve a háború idején felállított népfelkelő ezredet is frontszolgálatra vezényelték.

tárhoz, és ott segitettem a csukaszürke ruhákat kiadni a menetszázadoknak, akik folyton öltöztek és mentek. Öltöztek egészen 1918 októbere végéig, amikor aztán véget ért az öltözködés...

Istenem, de sokszor gondolok azokra az időkre, amikor ott a ruhákat osztottuk azoknak a derék magyar fiúknak, akik mindjárt a frontra mentek. Hogy milyen kedvük volt, milyen vígan voltak. Daloltak, dallal mentek a csatába, a halálba és minden rossz és nehéz szenvedésre a szép magyar hazánkért.

Szerencse. Azt hallottam az édesatyámtól,¹⁰ hogy a szerencse szárnyon jár, kire akar, arra száll. A szerencse egy igen vad madár, csak kevés ember tudja magához szelídíteni. De azért vannak emberek a világon, akik túlságosan szerencsések, kivált a mai világban, ebben a nagy felfordult háborús fergetegben, amikor annyi hadimilliomos lesz a világon.

Tehát én nem a kincsvágyó szerencséről akarok pár sort írni, hanem arról a szerencséről akarok mondani valamit, hogy a harctéren milyen hajszálon függött sokszor az ember élete, és hogy milyen szerencséje van sokszor az embernek egy kis helyváltoztatás által, vagy szerencsétlensége.

1914-ben kitört a világháború vihara. Azonnal be kellett vonulnom, és az Isten jóvoltából kinn is maradtam, amíg vége nem lett annak a rettenetes világfelforgató vihar-nak. Tehát volt szerencsém mindenféle-forma harcokat élni, egyik frontról a másikra húztak-vontak: hol az oroszra, hol a szerb és olasz, román frontra. Mindenütt kivettem a háborús részemet. Hogy meg nem haltam a harctéren, vagy hogy olyan sebet nem kaptam, hogy nyomorult vagy koldus lettem volna, azt csupán a Jóistennek köszönhetem. Majd elmondok néhány példát, hogy milyen szerencséim is voltak.

Többek között sokáig voltam az olasz fronton. Doberdón 9 hónapot töltöttem, ott, ahol annyi ember elpusztult, a Haláldombon. 1915. szeptember 8-án rettenetesen kibabrált velünk az olasz sógor, már azt hittük, hogy egy emberünk sem marad életben. A szakaszomat felváltották a lövészárokból, miután igen elgyengültünk. Hatvanadmagammal mentem a lövészárokból, és csak 34-en jöttünk ki, a többi meghalt vagy megsebesült. Tehát akik kijöttünk a lövészárokból, hátraküldtek pár száz lépésnyire bennünket tartalékba. Akik voltak a harctéren, azok tudják, hogy a tartaléknak sohasem jó, mert azt mindig keresi az ellenség ágyúja, és mindig vereti a tartalék tájékát.

Tehát amint ott tartalékban voltunk, egy kis hegy oldalában pipáztunk, egyszercsak jön egy repülőgép. Lehúzódtunk, úgy, hogy meg sem mozdult egyikünk sem. Párszor körülfordult felettünk a gép, azzal visszarepült. Rosszat sejtett a szakaszparancsnokunk, egy idősebb önkéntes zászlós volt. De nem szólt egyikünknek sem, csak az arcáról vettem észre, hogy nyugtalan érzései vannak. Amint én ott egy kidölt fatörzsön ülök, egyszercsak nagy hasfájás fogott el, anélkül, hogy előtte valami bajom lett volna. Azonnal

¹⁰ Szüleit a naplóíró kisgyermekkorában veszítette el.

fogtam magam, leszaladtam a hegy aljára, hogy ott magam rendbe hozzam. Alighogy leértem a hegy aljára, 70-80 lépésnyire a szakaszomtól, hallok, hogy eldördül az olaszok 28-as ágyúja, de az ágyúgolyó sívítása mifelénk tart. Alighogy ezt kigondoltam, már bele is vágott a szakaszom teljes közepébe úgy, ahogy ott ültek szegények. 17 meghalt, 7 pedig súlyosan megsebesült. Teljesen abba a napban vége lett a szakaszomnak. Az öreg zászlós is meghalt, kétfelé szakasztotta egy szilánk vasdarab. Ekkor itt már láttam az Isten segedelmét, mert nekem abban a pillanatban kellett a helyemről elmennem, amikor a veszély közel volt...

Egy másik eset szintén a Doberdón játszódtott le velem. Úgy volt, hogy egy jó sziklakavernába lett a szakaszom elhelyezve póttartaléknak, úgy, hogy párnapig nem is lesz ránk szükség. Nem volt más dolgunk, mint minden órába egy figyelőt kellett kicsit veszélyes helyre kiállítani. Egy darabig sorrendben ment, de hogy egy figyelőt elvittek az olaszok, egyet meg agyonlőttek, hát azután már nem ment sorrendben. Egy mogorva kinézésű őrmester volt a szakaszparancsnok, hát akinek a pofája talán nem tetszett néki úgy, mint a másiké, akkor azt küldte ki figyelőnek. Tehát egy budapesti fiú volt a földije, annak kellett volna kiállni figyelőbe, hanem énrám kerített sort. Kicsit haragudtam az igazságtalanságra, no, de katona vagyok, parancs ellene tennem nem lehet, felvettem a fegyverem, 5 darab éles golyót belehelyeztem, azzal jó éjszakát mondtam a bajtársaimnak, gondoltam, engem is valami baj érhet. Alig álltam ott negyed órát, az olaszok támadni kezdtek, de nem az én irányomba, hanem tőlem balra. Úgyhogy az én pihenő szakaszomra is rákerült a sor. Rohamra kellett nekik menni, és sokan megsebesültek és mind foglyul estek. Én négy óráig ott álltam, amíg egy cseh katona felváltott, semmi bajom sem lett. Tehát így megint láttam az Isten segedelmét...

Egy harmadik eset Galiciában, az orosz fronton történt velem. Egy katona barátom véletlenül agyonlőtt egy magunk közül való tisztet. Tehát nagy harcok voltak az oroszokkal, kellett az emberi erő, de azért rögtön fel ablézták¹¹ ezt a szegény katona barátomat, és megkötözve le kellett kísérni az ezredhez. Tehát nekem kellett elkísérni, egy levelet adtak, hogy azt adjam át az ezredirodán ezzel a katonával együtt. A levélben az állt, hogy ezen katona készakarván agyonlőtte Grósz főhadnagy urat. Tehát nem méltó másra, mint egy fára fel kell akasztani sk. századparancsnok. Amint kísértem, egész úton sirt szegény. Leértem az ezredhez, azonnal átadtam a levelet az ezredirodán. A katonát azonnal bezárták egy földlyukba, és azt a parancsot kaptam, hogy mindaddig őrködjem a fogolykatona zárkája előtt, amíg parancs jön rá, hogy otthagyhatom. Tehát másnap reggelig őriztem, akkor jött két tábori csendőr, akik aztán felakasztották egy fára. Nem volt kegyelem, hiába állította, hogy ő véletlenül lőtte agyon, nem hittek neki. Azt mondták, hogy valamiért haragudott rá és azért lőtte le...

Azonban míg ezekkel a dolgokkal végeztem, azalatt igen nagy harcok voltak a fronton. Úgyhogy amire én visszamentem, akkor már egy embert sem találtam a magam századából. Német katonák voltak a sáncokban, és rettenetes sok sebesült és halott volt. Majd az egész zászlóalj elpusztult, aki élve maradt, azt is elfogták a kozákok.

¹¹ Leváltották. A német *ablösen* (levált/felvált) kifejezésből.

Tehát ilyen dolgokat, ha elkerült az ember, ezt igazán szerencsének tartottam a magam részéről, mert mindig azt gondoltam magamban, hogy ahol tömeges szerencsétlenség volt a harctéren, ha köztük lettem volna, én is úgy jártam volna, mint a többi, akik elvesztek. Szegény felebarátim. Azonban nem tudom megszámitani, hogy mennyi veszedelmes harcban vettem részt, csak hogy a Jóisten megsegített, hogy nem veszttem el a hosszú világháborúban.

Írtam Olaszországban, Melzeville faluban egy segélyhelyen 1918 augusztusában. Kovács György

Harctéri barátok

A levágott fejek. 1916 nyarán pár hétre Bukovinából átvitték az ezredemet Galíciába, miután ott igen nagy harcok folytak és jobban kellett az erősítés, mint Bukovinában.¹² Alighogy odaértünk, este a Dnyeszter mellett egy kis állomáson megállt a vonatunk és kiszálltunk. Még azon az éjszakán átkeltünk a Dnyeszter vizén egy rögtönzött gyaloghídon, úgyhogy amire hajnalodott, már teljesen elfoglaltuk az állásunkat. Az orosz ágyúk dörgése még nagyon távolról hallatszott, de úgy vettük észre, hogy mindig közelebb jönnek az oroszok támadásai. Augusztus 13-a volt, délelőtt 10 óra lehetett, amikor egyszer csak azt vettük észre, hogy rajtunk ütöttek az oroszok. Csodálatos üldözés és vérfolyás volt, vagyis jobban mondva mészárlás. Az ezredünknek negyedrésze meghalt és megsebesült, a fele meg foglyul esett. Tehát csak negyedrésze maradt meg az ezrednek.

Azonban egy öreg honvéd barátomról akarok elmondani egy kis igaz történetet, ami ebben az ütközetben folyt le. Sás Imrének hívták név szerint ezt az én öreg honvéd barátomat. Két derék fiával szolgálta a hazát, és úgy intézték mindig a dolgot, hogy ők hárman mindig együtt voltak. Ha egyiküket valahova kommandírozták, akkor az nem ment el addig, amíg az apa és a két fiú együtt nem volt. Tehát ha egy ment, akkor csak úgy, hogy mind a hárman együtt lehessenek. A harctéren még ilyet is megengedtek.

Tehát ebben az ütközetben az én Sás barátomnak a két fiát agyonszúrták a kozákok. Amikor a harc elcsendesedett, akkor kereste a két fiát, de csak halva találta meg őket.

Nagyon sírt szegény öreg. Két szép derék fiát siratta. Miután az ezredemet annyira tönkretették az oroszok, 24 óra múltán, az ütközet után felváltottak bennünket, és hátramentünk, nem messze egy kis Korák nevű községbe, ahol elhelyeztek bennünket, és azt mondták a tisztek, hogy három napig itt leszünk, és ide kapjuk az új menetzászlóaljat, és akkor visszamegyünk Bukovinába, a Kirlibabához.

Tehát hogy ezt az én öreg honvéd barátom meghallotta, hogy itthagyjuk Galíciát, nagyon elszomorodott azon, hogyan hagyja itt a két fiának holttesteit. Újból sírni kezdett szegény öreg Sás barátom. Este 10 óra lehetett, amikor az öreg hozzám jött, és egy nagyot sóhajtott és pár csepp könny hullott a szeméből.

– No, mi a baj, pajtás? – kérdem tőle.

– Semmi sincsen, kedves barátom, mint hogy csak egyre akarnálak megkérni, hogy ha lennél oly szíves, hogy megtennéd velem. Hálás lennék még irántad érte.

– Jól van, barátom, csak mond, hogy mit akarsz tőlem, ha lehet, megteszem neked.

– Jól van, hát tud meg, hogy mit akarok. Gyere el velem oda, ahol a fiaim el vannak temetve.

– Ugyan mit akarsz ott? – kérdem tőle.

– Ne kérdezz, csak légy szíves gyere el velem oda. A zsebében maradt egyiknek valami. Éjszaka van, nem tudja meg senki, hogy mi elmentünk. Most 10 óra van, éjfélre visszaérünk.

Nem tudtam visszautasítani a kérését. Fogtam a fegyverem, hátizsákom nem vittük magunkkal, hogy csak minél előbb megjárhassuk. Gyönyörűen sütött a hold. A tájék sík mezőség

¹² Az 1916. június 4-én megindult Bruszilov-offenzíva hatására vezényelték át több más alakulat mellett a naplóíró egységet is.

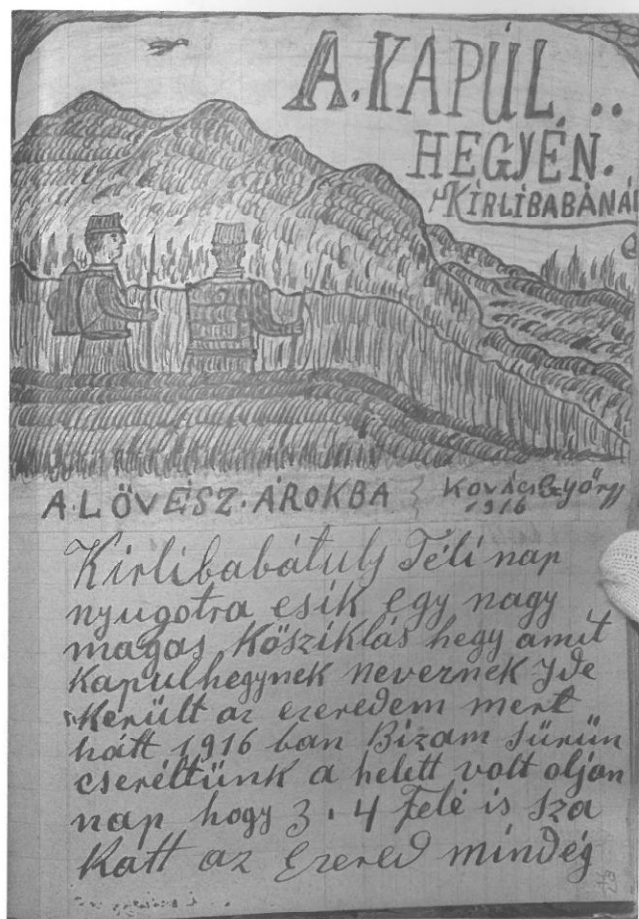
volt, csak néhol mutatkozott egy kis dombos hely, kukoricások voltak a határban. A távolból egy erdő látszott sötétedni, nekünk odáig kellett menni. Egy órai gyaloglás után elértük az erdőt. Körülbelül 100 lépésnyire benn az erdő szélétől pihent a két fiú. A helyet jól tudtuk, hogy hol pihennek, hiszen én is segitettem eltemetni őket a síró atyjuknak. Csakhamar megtaláltuk a sírokat. Két kis kereszt jelezte, vesszőből voltak csinálva. Az erdőben csend volt, csak némelykor egy-egy bagoly huhogása hallatszott és jó távolról puskaropogások, valahol jó messze hajtották a magyarok az oroszokat. Nem sokat tétováztunk, elővettük a hadi ásónkat és kezdtük a földet lehányni a két fiúról. Ami hamar megtörtént, hiszen kevés föld volt rajtuk. Én a lábnál kezdtem lehányni a földet, de a Sás barátom leintett, hogy csak a fejekre van szüksége. Nem tudtam elgondolni, hogy mit is akar ez az ember, nem árulta el a titkát előre nekem sem. Amint a fejekről letisztogattuk a földet, elővett egy éles kést és mind a két testről levágta a fejeket. Nem szóltam semmit, csak bámultam, hogy mit is akarhat ezekkel a fejekkel. Egy zsákdarabba takarta őket, és azzal útnak indultunk hazafelé. Éjfél után fél egy óra volt, amikor hazaértünk. Csend volt, aludtak a kifáradt harcosok. Csak az őr volt ébren. Ő is azt hitte, hogy valamiféle élelem után jártunk, nem szólt semmit, hogy hol voltunk. A Sás barátom a csomagját elrejtette egy félreeső bokorban, és lefeküdtünk. Reggel azt a parancsot adták, hogy mindenki keressen valami edényt, amiben vizet melegít, és a ruháját mindenki tisztogassa ki a tetüktől. Az én Sás barátom is csakhamar kerített egy háztól egy vasbográcsot, és elment a falutól jól távolra, ahol nem járt senki, és ott jó nagy tüzet rakott. A bográcsot két ágasra tette, és pár óra alatt lefőzte a fejekről a húst úgy, hogy csak a fehér csontok maradtak. Azután elpakolta őket egy ruhadarabba és a hátizsák fenekére tette őket.

A fejeket egy vasfazékba tette, a húst lefőzte róluk

Kérdeztem tőle, hogy mit akar velük. Azt mondta, hogy ha az Isten megengedi neki, hogy szabadságra mehet, hát otthon a családi kriptába akarja a két fia fejét elhelyezni. De láttam rajta, hogy roppantul örül, hogy odáig elérte célját, hogy a fejek már a hátizsákban voltak, mint a csontvázak.

Tehát majdnem egy évig hordozta őket, amíg szabadságra mehetett anélkül, hogy valaki tudta volna rajtam kívül, hogy ő mit cipelt a hátizsákjában. Nem árultam el soha addig, amíg el nem ment szabadságra, akkor megmondtam a szakaszparancsnoknak, egy hadnagy volt, mert ő sokszor mondta, hogy mi a fene púposodik a kend hátizsákjában, Sás bácsi... – Ruha – felelte az öreg. Azonban az öreget hiába vártuk vissza a szabadságról, nem jött többet vissza az ezredhez. Úgy hallottuk, hogy odahaza megbetegedett az öreg és meg is halt otthon. Vas megyei, körmendi lakos volt.

A Kapul hegyén, Kirlibabánál

A *Kapul hegyén, Kirlibabánál*. Kirlibabától téli napnyugatra esik egy nagy magas kősziklás hegy, amit Kapul-hegynek neveznek. Ide került az ezredem, mert hát 1916-ban bizony sűrűn cseréltük a helyet, volt olyan nap, hogy 3-4 felé is szakadt az ezred. Mindig a legveszedelmesebb helyeket erősítették meg emberanyaggal. Parancsot kaptunk, hogy a második szakasz a 3. századból felmegy a Kapul-hegyre a németeknek segítségükre. Mert ott német század van, és telefonjelentés jött, hogy nagyon meggyengültek attól a nyomó orosz erővel szemben. A 30. honvéd gyalogezrednél voltam éppen a 3. század 2. szakaszában, amikor az est sötét leplet öltött magára. Felszedtük a batyuinkat és egy hadnagy vezetésével útnak indultunk fel a Kapul-hegyre. Hallottuk, hogy a hegy tetején javában áll a harc: szólnak a puskák gépfegyverrel vegyest. Gondoltuk, hogy kutya világ van odafenn a hegyen. A hegynek már féloldalában mászhattunk, amikor nagy lármát hallottunk fenn a hegyen a németek lövészárkaiból. Mindjárt tudtuk, hogy micsoda láрма. Megértettük a német és orosz vegyes hangokat, a tusás verekedést, azonnal tisztában voltunk azzal, hogy az oroszok betörték a német sáncokba.

A velünk levő fiatal hadnagy megállított bennünket, és azt a parancsot adta ki, hogy most mindenki, ahogy tőle telik, úgy lármázzon, hogy az oroszok azt higgyék, hogy mi ezren vagyunk, és csak előre fel a hegyre, vagy elfutnak az oroszok, vagy mi is foglyok leszünk. Úgy lett, ahogy a parancs ki lett adva. 50 emberből állhatott a szakaszunk, de mi olyan lármával mentünk fel a hegyre, hogy az oroszok tényleg azt hitték, hogy talán az egész magyar hadsereg jön, és csakhamar meghallották a neszünket, és amire felértünk a hegyre, már egy lábja sem volt az orosz bandának. Csakhogy a németeket is elvitték magukkal mint foglyokat, csak sebesülteket és halottakat találtunk a sáncokban. Tehát akkor mi foglaltuk el az árkokat és erős lövöldözéseket adtunk utánuk. Persze kissé felfelé lövöldöztünk, hogy meg ne lövöldözzük a foglyul ejtett németeket is. Éjfél után elcsendesedtünk, mi sem lövöldöztünk meg az oroszok sem. Egész estig csend volt, már örülni kezdtünk, hogy talán nem is támad a muszka. Legalább csak addig maradna nyugton, mondogattuk, amíg a vacsoránk megjön. Alig vártuk, már ügyis éhesek voltunk. A szakácsok legalábbis este 10 órára megérkeznek, ha csend lesz a fronton. Este, amikor besötétedett, egy küldönc jött fel hozzánk azzal a hírral, hogy a szakácsok csak éjféltre jönnek fel, addig csak tűrve viseljük az éhséget. Egy kevés cigarettát hozott a küldönc, azt szétosztottuk magunk között. Mindegyikünknek jutott vagy három darab belőle. Azzal a küldönc jó éjszakát kívánt és visszament az ezredhez. Alighogy a küldönc elment tőlünk, egy gyenge géppuskaosztág ért fel hozzánk. Nekünk jöttek ugyan segítségünkre, az éjszakai támadások, hogy ha lennének, hát legyen egy géppuska is a szakaszban. Ugyan mi ennek nem örültünk, mert az ellenség ha megtudta, hogy valahol gépfegyver van, azt a helyet mindig verette ágyúval. Azonban támadás alkalmával jó volt a gépfegyver, mert hát az bizony söpörte az embereket a föld színéről a túlvilágra. 11 óra lehetett este, amikor egy ágyú eldördült az oroszoknál és éppen a mi sáncaink mögé vágódott le. Nem sokára jött utána a másik is, a harmadik is és így tovább, úgyhogy egész éjszaka sem lett vége. Tehát a vacsoránkat nem hozhatta fel a szakácsbandérium. Éhesen maradtunk, csak megint másik éjféltre várhattuk a szakácsokat. Nappal csend uralkodott, de mihozzánk feljönni sehogy sem lehetett világosan, mert amerre fel lehetett jönni, arra a terepre nagyon odalátott a muszka, és lelövöldözte, ha valaki próbálkozott feljönni.

Alighogy este lett, egy küldönc jött fel, mindannyiunknak hozott egy porció kenyeret a hátán zsákban, és azt mondta, ha csend lesz, akkor az éjjeli órákban várhatjuk a szakácsokat a vacsorával. Sajnos megint csak úgy jártunk, hogy nem jöhetett fel a vacsora a sok ágyúzás és a sok mindenféle lövöldözés miatt. Már olyan éhesek voltunk, hogy alig bírtuk a szolgálatot teljesíteni.

Gondolkodtunk azon, hogy honnét is lehetne egy kis ennivalót szerezni. A baloldarról a front között volt egy kis házikó, egy kilométer távolságra lehetett mihozzánk, de olyan helyen volt ez a kis ház, hogy a golyó sehogy sem érhetette el, és a vele irányba levők nem is láthatták, de mihozzánk nagyon jól látható volt.

A szakaszvezető távcsőn nézegette ezt a kis házat. Egyszer csak azt mondja:

– Tudjátok, fiúk, abban a kis házban lakik valaki, mert az előbb egy embert láttam kijönni belőle. Most meg egy női alak is álldogál ott a ház előtt. Ott biztosan lehet valami ennivalót találni. Úgy gondolom, hogy jó lenne az éjjel valakinek lemenni és megnézni azt a kis házat. Talán nem lenne hiába a bátorság.

– Igen, jó lenne – mondtuk mindannyian. No de hát ki megy le közülünk, tanakodtunk, mert hogy kevesen vagyunk, csak egy ember hagyhatja el a lövészárkot... Egyikünk sem szolt, hogy vállalkozik a kis házikó kikutatására, mert mindnyájan csak arra gondoltunk, hogy nem-e valami orosz járőr tartozódik a kis házikóban, akik aztán elrántanak a nótáját annak az egyének, aki elmegy a házikó kikutatására. Sokat gondolkoztam rajta, hogy elmenjek-e vagy nem.

A szakaszvezető azt mondja:

– Nézzen csak bele a távcsőbe, Kovács, éppen most jön ki egy női alak a ház előtt. Ott bizony csak egy román család lakhat, oroszlól szó sem lehet ott.

– Elhiszem – mondom neki –, hogy nappal nincsen ott orosz, de éjszaka bizony lejöhet az orosz járőr.

Magam is nézegettem a távcsővel. Tényleg láttam a nőt kinn járni a ház előtt. Tehát elhatároztam magamban, hogy estére lemegyek, mert nem igaz, hogy ott ne legyen valami ennivalót találni. 10 óra lehetett este, a fegyverek gyéren ropogtak. Szóltam a szakaszvezetőnek, hogy hát én most útra kelek a kis házikó felé.

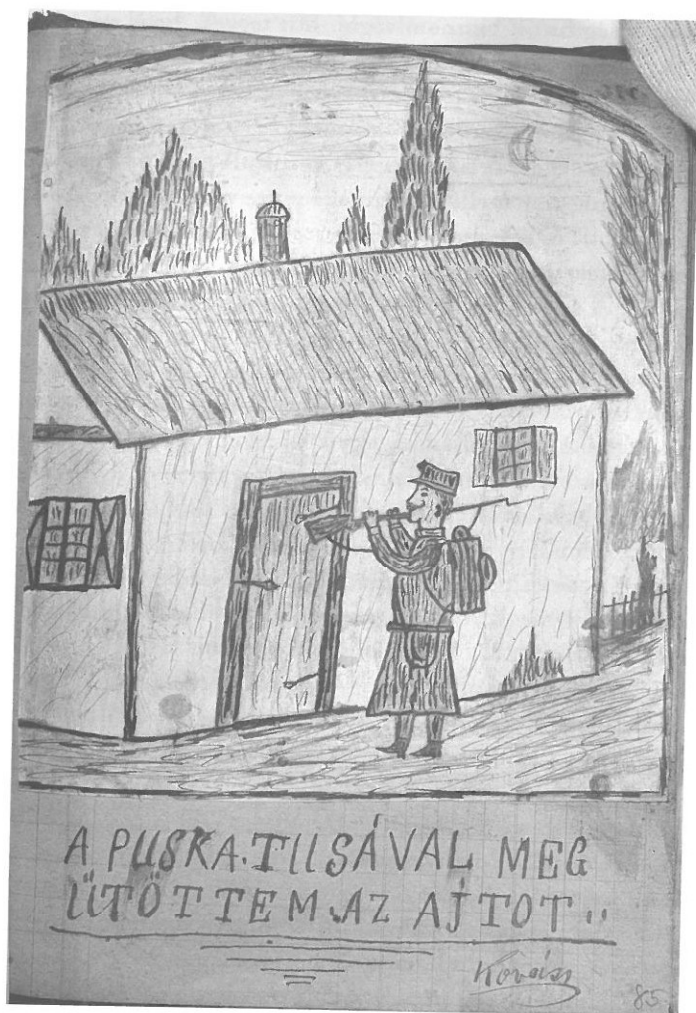
– Hát jól van, Kovács, csak menjen el. Egyelőre nem is szólunk a hadnagy úrnak felőle, hátha nem eresztene el egy embert. Meg nem is vesz észre a sötétben itt a lövészárkokban, ha este vizsgálódik.

Felszedtem a poggyászatot, a fegyverembe öt darab éles golyó volt, gondoltam, hogy az öt golyóból csak egyet én is találok, ha valami veszély ér utamban.

A szakaszvezetővel keztem fogtam és azzal eltűntem a sötétben. Az irányt tudtam: egy völgyön és egy dombon kellett keresztülmennem, és már meg is közelítettem a kis házikót. Amint közelebb értem, a ház körletében bokros rész volt, többször megálltam hallgatózni, hogy nem hallok-e valami neszt. A holdvilág olykor-olykor bukkant ki a felhők alól, tehát nem volt éppen sötét. Tehát a ház körül egész csend volt, csak egy-egy golyósivítás zavarta meg a csendet, amik a völgyön keresztül mentek a magyarok és az oroszok felé.

Már az ablak alatt hallgatóztam, hogy nem hallok-e valami horkolást odabenn, de egész csend volt. Megkopogtattam az ablakot, de választ nem kaptam. Erősebben kopog-

tattam az ablakon, akkor sem szólt senki. Tehát már azt hittem, nem is lakik a házban senki. Levettem a puskámat a vállamról és odamentem az ajtóhoz, és a puskatusával megvágтам az ajtót, csak úgy hangzott tőle a táj.

A puska tusával megütöttem az ajtót

Azonnal hangot hallottam a ház belsejében, és azonnal nyitották is az ajtót. Egy öreg román ember nyitotta, és amint meglátta, hogy magyar katona áll az ajtója előtt, azonnal összetette a kezét és könyörögni kezdett. Miután román nyelven nem tudtam vele beszélni, a vállára tettem a kezemet, annak jeléül, hogy ne féltse az életét. Magammal vittem a szakaszvezetőnek jó villanylámpáját. Azt azonnal világításra igazítottam. Az öregnek mutattam a szobaajtóra, hogy menjen elől és nyissa ki a másik ajtót, ami egy kis szobába nyílt. Az öreg román követte a parancsomat és kinyitotta az ajtót. Bevilágított-

tam a szobába: két ágyat és egy rozoga asztalt meg egy kis szekrényt láttam benne. De az egyik ágyból egy szép női fej kandikált ki. Azonnal észrevettem a földön felborulva egy orosz katonasapkát, vetítettem az ágy alá a villanylámpát, hát ott meg egy egész katonafelszerelés van.

Azonnal egy hidegség futott bennem végig. Mit tegyek, hogy a házban levőket megfelemlítsem? A puska végével kinyomtam a szimpla ablaküveget, és parancsoló hangon kikiáltottam, hogy magyarok, vigyázzatok, mert itt oroszok vannak. És azután az volt az első dolgom, hogy az orosz mundért kirántottam az ágy alól és az orosz katona fegyverét kerestem között, ami csakhamar a kezembe is került. A menyecskéről lerántam a takarót, hát kit láttok a menyecske mellett, mint egy ingre vetkőzött orosz katonát. Az orosz katona azonnal felugrott, és felemelte a kezét annak jeléül, hogy megadta magát. Persze én igen katonásan cselekedtem vele szemben. Az ablakon kikiabáltam, mintha nem is magam lettem volna. A saját nadrágszíjával erősen hátrakötöttem a kezét, még fel sem engedtem neki készülni, pedig könyörgött, hogy engedjem neki felvenni a ruházatát. De én semmi esetre sem, csak iparkodtam mindennel, nehogy még én is itt valami bajba jöjjek, mert féltem, hogy itt még majd több orosz is megjelenhet, és aztán elrántják a nótámat. Abból a szobából, ahol aludtak, egy kis keskeny ajtót fedeztem fel a falba. Bár igen izgatott voltam, mert csak mindig azt hittem, hogy itt még aligha csak ez az egy orosz van. De azért csak meggondoltam, hogy benyitom azt a kis ajtót, hátha valami spájzfele, és valami ennivalót találok. Egy pillanatig sem gondolkodtam, benyitottam az ajtót, ami könnyen ment, mert nem volt bezárva. A villanylámpával bevilágítottam. Nagyon rossz szag jött ki, mert romlott húsok lógtak a gerendán, de én az ajtónál beljebb nem mentem, nehogy szememet több időre levegyem a foglyaimról. Hiszen úgy is láttam mindent a kamrában, mert igen kis luk volt, alighogy az ajtót benyitottam. Már akkor mindjárt szemembe tűnt a fal mellett egy kötetlen zsák. Kukoricaliszt volt benne, vagy úgy jó 40 kilóra való. Kirántottam a kamrából, és fel a menyecske fejére tettem, és a menyecskét meg az orosz magam elé fogtam, és hajtottam őket a szakaszomhoz, fel a hegyre. Az öregot otthagytam, mert igen könyörgött.

Szóltak a fegyverek mindkét részen: emitt-amott egy puska golyó csapódott le mellett a földre, amint hajtottam őket.

Minél közelebb értem a szakaszomhoz, annál jobban örültem, hogy így sikerült nekem a szerencse. Már arra is gondoltam, biztosan kapok 20 napi szabadságot ezért a vitézi tetteért. Csakhamar fenn lettem a hegyen a szakaszomnál. Volt nagy öröm, kivált a kukoricalisztnek. Engem pedig az ég felé emelt a szakasz legénysége.

Aztán az orosz meg a menyecskét még azon az éjszaka a velünk levő tiszt két másik katonával lekísérte az ezredparancsnokságra. Hogy azután mi történt velük? Többé nem hallottam róluk.

A kukoricalisztból meg annyi málét főztünk, hogy az egész szakasz jóllakott vele, pedig nem volt rá zsír, csak sóba, vízbe, de azért igen jó volt. Három nap múltán azt mondtam a hadnagy úrnak, hogy adjon mellém három legényt, és lemegyek este, megnézem, hogy mit csinál az öreg román odalenn a kis házikóban. Mert azért kértem magam mellé még három katonát, mert gyanú élt bennem, hogy hátha orosz járőr lesi azt a kis házikót, hát

akkor én is többedmagammal tudjak velük szembeszállni. Megjött az este, 8 vagy 9 óra lehetett, negyedmagammal útnak indultam. Csakhamar lenn voltunk a hegyaljában, és meglassítottuk a járásunkat, mert már nagyon közel voltunk a kis házhoz. A ház előtt egész kis erdőforma sűrűség volt, oda bementünk és ott hallgatóztunk. A házikóajtóra nagyon jól oda lehetett látni. Nyitva volt. Miután a szél elég erősen fűjt, az ajtót ide-oda hajtogatta. Egész kísértetszerűen csikorgatta a szél. Sokáig hallgatóztunk, de sehol semmi neszt nem hallottunk. Ketten, egy Fekete Márton nevű fiúval kijöttünk a bokorból, a kis ház udvarán álltunk. A két pajtásomnak azt mondtam, hogy ők csak maradjanak addig a bokorban, amíg én nem fűttemek. Gyönyörűen sütött a holdvilág. A házikó udvarán egy döglött kutya feküdt. Szegény állat talán éhen döglött meg, vagy golyó találta...

A ház hátánál egy kis patakocska csergedezett, ami a hegyi forrásokból eredt. Szóval mindent körülnéztünk a házon kívül. Mondom a Márton barátomnak, hogy most bemenyünk a házba, és megnézzük, miért van az ajtó nyitva.

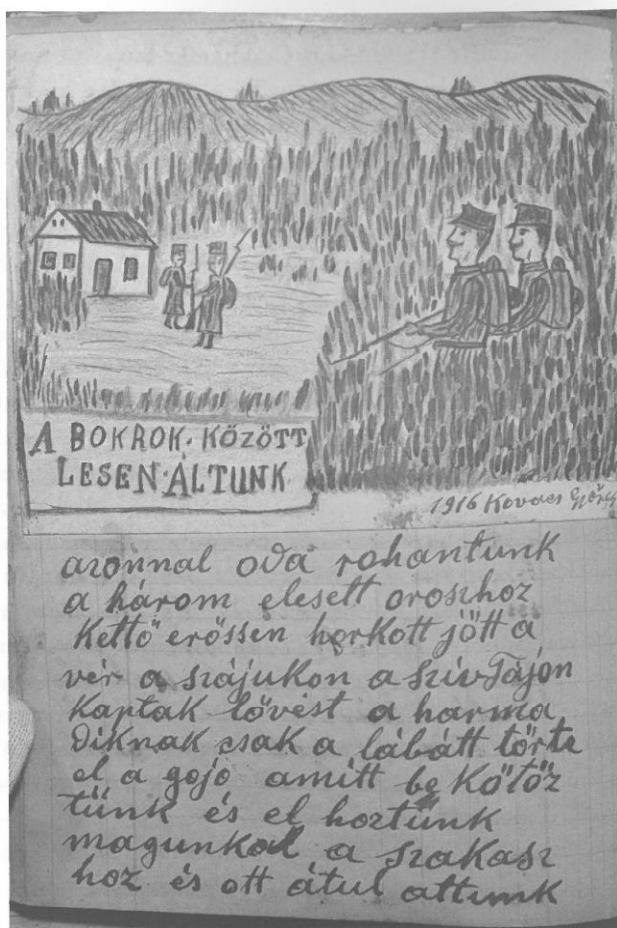
– Azt hiszem – feleli a Márton kollégám –, hogy itt nincs senki, mert ha volna valaki, bizonyára kijött volna.

Elővettem a villanylámpát, amint bevilágítottam minden sarokba, hogy nincs-e valahol valami gyanús dolog. Az ajtók mind nyitva voltak belül is. Benn a szobában minden fel volt forgatva. Meglátszott, hogy ott valaki volt olyan, akinek valami nem tetszett. Az a kis ajtó a falban, ahonnan a kukoricalisztet elhoztam, be volt téve. Fogtam a villanylámpát, hogy oda is bevilágítsak. Befelé nyilott az ajtó, tolom befelé, de nemigen akar befelé menni. Valami zsákforma van előtte. Mi lehet? – ezt mondtam a Márton barátomnak. Nagy nehezen benyitottunk az ajtón. Egy igen csúnya látvány tárult elbénk. Ott feküdt az a szegény öreg román, akit ott hagytam a házban, amikor az orosz és a mennyecskét hajtottam magammal.

Oda volt az öreg bedobva, a nyaka el volt vágva teljesen a testtől. Szóval meggyilkolták az öreget.

Egész biztosan az oroszok, mert azt hitték az oroszok, hogy ő volt az árulója annak az orosz katonának, aki az öreg lányához járt, és mi pedig elfogtuk. Amikor mindent körülnéztünk, azt tanácsoltuk magunknak, hogy legjobb lesz innét minél előbb távozni, mert még utóbb itt lep bennünket valami orosz járőr. Kifelé bandukoltunk az udvarból. A ház hátánál sűrű erdőség volt, és egymásutánban kétszer is ágtörés hallatszott. Azonnal tisztában voltunk vele, hogy itt orosz járőr csatangol. Azonnal beugrottunk a házhoz nem messze egy sűrűségbe, és a fegyvereket lövésre készen tartva a ház felé figyeltünk. Csakhamar a szemünkbe tűnt hat orosz katona. A ház udvarán járkáltak. Igen szépen sütött a hold az égen. Összesúgtunk, hogy meg fogjuk őket támadni. Kettő bement a házba, de nem sokáig volt benn egyik sem. Hamar kijöttek. Jól odaláttunk hozzájuk, majdnem egy csoportba volt mind a hat.

Súgtam a barátaimnak, hogy mindenki jól célozzon, most közéjük lövöldöznünk. Kicsit izgatottak voltunk mind a négyen, mert arra gondoltunk, hogy ott a ház hátánál levő erdőben vannak-e még sokan... No de hamar határoztunk, nehogy még felfedezzenek bennünket.

A bokrok között lesen álltunk

Szóltam: – Most, most, fiúk! – A fegyvereink eldőrdültek. Három orosz hanyatt vágta magát, három pedig futásnak eredt. Még néhányat lőttünk, és erre nagy „Rajta! Rajta!” kiáltással kirohantunk a bokorból. Azonnal odarohantunk a három elesett oroszhoz. Kettő erősen horkolt, jött a vér a szájukon, a szív táján kaptak a lövést, a harmadiknak csak a lábát törte el a golyó, amit bekötöttünk, és elhordtuk magunkkal a szakaszhoz, és ott átadtuk a sebesültvivőknek, hogy szállítsák a segélyhelyre, hogy forrasszák össze a lábát, hogy egy sánta oroszral több legyen Oroszországba, hogyha valamikor hazakerül szegény fiú.

Harmadnap múltán ezredparancsba jött, hogy Kovács György honvéd a vitézi bátor tetteért a Nagy tábornok úr¹³ öméltósága a kisézüst érem vitézségi díjat adományozta.

¹³ Nagy Pál altábornagy, a 40. honvéd gyaloghadosztály parancsnoka. Ebbe a hadosztályba tartozott a naplóíró ezrede is.

Tehát ez volt a kisézüstöm története, amit büszkén a mellemre tettem a Károly-kereszt és a bronz mellé.¹⁴

Sírhalom az Isonzó folyó mellett az olasz fronton

¹⁴ A „Károly-kereszt” a világháború egyik jelképévé vált Károly Csapatkereszt. Ezt csak később kaphatta meg a naplóíró, mivel IV. Károly 1916 végén alapította; 12 heti folyamatos frontszolgálat teljesítésével volt kiérdemelhető. A Bronz Vitézségi Érmét I. Ferenc József 1915. február 14-én alapította. Az Ezüst Vitézségi Érem „kis ezüst” fokozatát 1848-ban alapították, és azoknak a katonáknak adományozták, akik vitéz és önfeláldozó cselekedeteikkel kitűntek az ellenség előtti harcban. A kitüntetésekéről bővebben lásd SALLAY Gergely: „Nagy arany, nagy ezüst...” Osztrák-magyar hadikitüntetések az első világháborúban, http://nagyahaboru.blog.hu/2010/12/28/osztrak_magyar_hadikituntetesek_az_első_vilaghaboruban.

*Sírhalom az Isonzó folyó mellett az olasz fronton
Hős vitézek a hazáért, apa fiáért*

Könnyű legyen kimúlásom,
Istent erre kértem.
Kívánságom teljesedett, imádkozzál értem!
Magyar voltál, derék honvéd, ez legyen emléked.
Légy te még jobb, mint én voltam! Imádkozzál értem!
A hazáért feláldoztam ifjúságom, éltem,
Hősi harcban estem én el, imádkozzál értem!
Ott pihenek messze földön, csendes sírban szépen,
Álmodozom hős álmokat, imádkozzál értem!
Ha majd regélsz tiéidnek békeidőn, kezét kézben,
sok bajokrul, hősi harcrul, ejts egy könnyet értem!

Írtam és rajzoltam 1916. február